

УДК 802.0:301.085-053.7

Семенюк А. А. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики англійської мови Волинського національного університету імені Лесі Українки

ГЕНДЕРНІ СТРАТЕГІЇ Й ТАКТИКИ В ГОМОГЕННОМУ ІНФОРМАТИВНОМУ ДИСКУРСІ

Роботу виконано на кафедрі
практики англійської мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

На матеріалі сучасної англійської мови у статті проаналізовано особливості інтерперсональної взаємодії між комунікантами одного гендеру в кооперативному сімейному дискурсі. Розглянуто мовні засоби вираження стратегій і тактик конверсантів у гомогенних діадах.

Ключові слова: гендер, сімейний інформативний дискурс, кооперативна взаємодія, стратегія, тактика.

Семенюк А.А. Гендерные стратегии и тактики в гомогенном информативном дискурсе.

На материале современного английского языка в статье проанализированы особенности межличностного взаимодействия между коммуникантами одного гендера в кооперативном семейном дискурсе. Выявлены языковые средства выражения стратегий и тактик конверсантов в гомогенных диадах.

Ключевые слова: гендер, семейный информативный дискурс, кооперативное взаимодействие, стратегия, тактика.

Semenyuk A.A. Gender Strategies and Tactics in Homogeneous Make-know Discourse.

In the article the peculiarities of interpersonal cooperative interaction between the communicants of the same gender in the parenthood discourse are analysed on the basis

of modern English material. The lingual means of strategies and tactics of men and women within the framework of homogeneous communication have been highlighted.

Key words: gender, parenthood make-know discourse, cooperative interaction, strategy, tactics.

Стратегія спілкування посідає важливе і, навіть, центральне місце у процесах комунікації й виступає єднальною ланкою докомунікативної фази та власне мовної реалізації інтенції мовця.

Проведені до нас дослідження стратегічного й тактичного арсеналу комунікантів у різних типах дискурсу [4; 5; 7], в ситуаціях конфліктного спілкування [8], на матеріалі художньої літератури [2] та відео- й аудіозаписів публічних дискусій [6] зосередили увагу на різних аспектах мовленнєвої взаємодії, зокрема на гендерних відмінностях у вживанні одиниць різних рівнів мови [1; 2; 6], що в свою чергу, привело до висновків про психо-соціальні причини, що лежать в основі цих відмінностей. Проте кооперативне спілкування гендерів все-ще залишається за межами дослідження, що й зумовлює актуальність цієї статті.

Метою нашого дослідження є особливості мовленнєвої поведінки чоловіків і жінок у гомогенних діадах у ситуації гармонійного сімейного дискурсу, що дає можливість глибше і детальніше розглянути гендерні особливості обміну інформацією.

Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань:

- визначити тактики комунікантів у фемінінних та маскулінних діадах в інформативному дискурсі;
- проаналізувати мовне вираження нейтрально-гендерних і гендерно-преферентних тактик;
- встановити мікроструктуру інформативного дискурсу.

Сімейному інформативному дискурсу (СІД) властива диктальна стратегія, яка об'єднує тактичні мовленнєві ходи, що є важливими чинниками миру і

спокою у сім'ї, у єдину ієрархічну систему, підпорядковуючи їх розгортання особливій глобальній меті, націленій на кооперацію.

Комунікативна стратегія в СІД реалізується не в ізоляції від зовнішнього світу, а в рамках складніших ситуацій і соціальних контекстів. Тому прогнозування мовленнєвих дій означає також, що комунікант враховує інформацію про взаємозв'язок між ситуацією і майбутніми діями комуніканта. Таким чином, ще до комунікативного акта, мовець володіє трьома видами даних: 1) інформацією про наступну мовленнєву подію, 2) інформацією про когнітивні пресупозиції, 3) інформацією про ситуацію чи контекст.

Розглянемо особливості отримання та обробки інформації комунікантами у маскулінних та фемінінних діадах, що дасть змогу визначити гендерну преферентність різновидів інформації.

Гомогенний СІД у межах симетричних стосунків представлений діадами брат – брат, сестра – сестра. Проаналізуємо приклад трансакції у межах діади брат – брат:

MILES: “What can I do to help?”

GIDEON: “Nothing, but thanks for offering. Actually, she’s going to go away like a good girl and not give me any further trouble.”

MILES: “What makes you say that?”

GIDEON: “She promised.”

MILES: “And you believe her?”

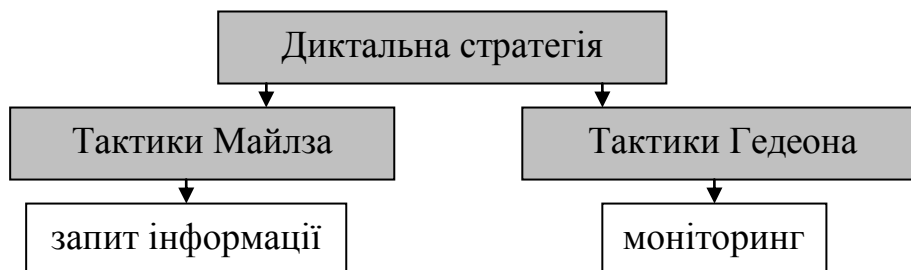
GIDEON: “Oh, yes.” Observing the doubtful look on his brother's face, Gideon added, “Take my word for it, she won't create any more problems.”

MILES: “I believe you...” (10, p. 162).

Ініціюючий мовленнєвий акт виражений квеситивом *What can I do to help?* В основі цієї трансакції лежить тема стосунків брата (Гедеона) з колишньою коханкою. Мікроструктура даного СІД така: **запит інформації адресантом/чоловіком → нова інформація адресата/чоловіка**. Більше наповнення мовленнєвих ходів у мовленні комуніканта, який надає інформацію (1–2

мовленнєвих акти), сигналізує про його мовленнєву активність як адресата. Тактики, до яких удаються комуніканти чоловічої статі, відображає схема 1.

Схема 1

Для мовлення ініціатора трансакції (Майлза) характерною є тактика запити інформації, що виражена квеситивом. Максима схвалення у мовленні Майлза реалізується шляхом позитивної оцінки дій брата. Тактика моніторингу в мовленні Гедеона знаходить своє лінгвістичне вираження у вживанні виразу *to be going + inf.* на означення майбутньої дії та форми майбутнього часу *she won't create any more problems* у функції обіцянки, підсиленої прямим імперативом *Take my word for it*, що несе позитивний заряд. Тактика моніторингу базується на реальних фактах, передбачає подальший розвиток подій і маркує широкий індивідуальний когнітивний простір Гедеона. Щодо позицій комунікантів, то его-стани обох комунікантів є его-станом Дорослого.

У ході гомогенного фемінінного діалогічного дискурсу актуалізуються концепти “кохання”, “здоров’я”, “дружба” та ін., які стосуються питань, характерних для цього віку. Комуніканти належать до однієї вікової групи, а саме: підлітків, яка відрізняється від інших своїм життєвим досвідом і укладом, мовленнєвою поведінкою й преферентністю тактик спілкування, що реалізують диктальну стратегію. Проаналізуємо типовий приклад трансакції:

CATHY: “Darling, are you all right? Why aren't you asleep?”

CARRIE: “Alex asked me to marry him tonight, Cathy. He's decided he wants to be a minister.” Pain and sorrow were in her voice, and I didn't understand at all.

CATHY: “Don't you want to be a minister's wife?” I asked.

CARRIE: “Ministers expect people to be perfect,” she said in that deadly, scary tone. “Should we have been born, Cathy?”

CATHY: “Carrie, if God hadn’t wanted us to be born He wouldn’t have given us life in the first place.”

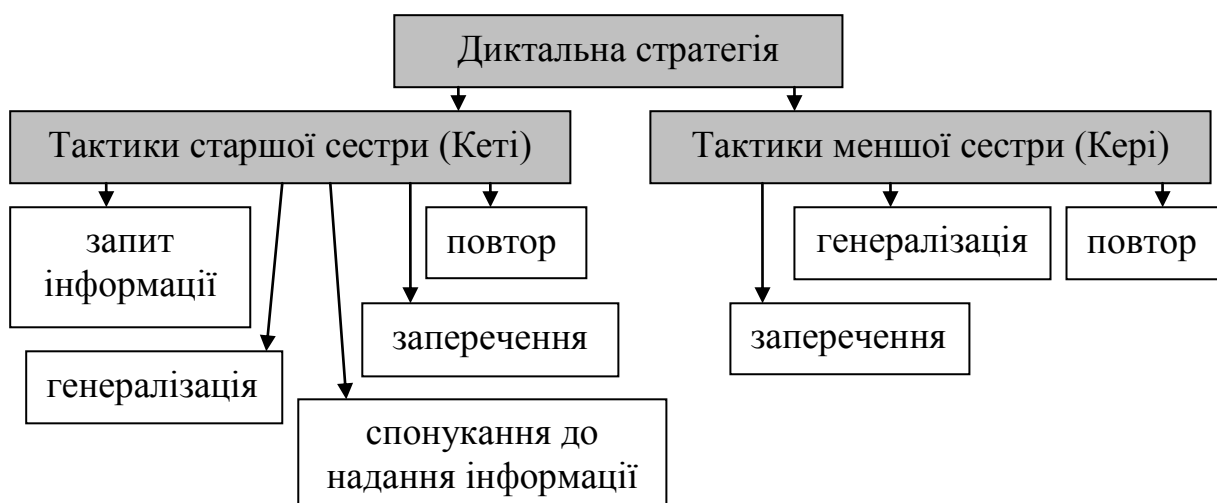
CARRIE: “But . . . Cathy, Alex wants a perfect woman—and I’m not perfect.”

CATHY: “Nobody is, Carrie. Absolutely nobody. Only the dead are perfect” (9, p. 269).

В основі цього СІД лежить тема майбутнього одруження і подальших перспектив. Ініціює інтеракцію старша сестра мовленнєвим актом звертання у поєднанні з квеситивом, що, за класифікацією В.І. Карабана є складним мовленнєвим актом [3, 119] або складеним мовленнєвим актом *Darling, are you all right? Why aren’t you asleep?*

Мікроструктура цього СІД така: **запит інформації адресантом/жінкою → констатація факту адресатом/жінкою → заперечення інформації з обґрунтуванням адресантом/жінкою.** Для мовлення Кері характерне більше наповнення мовленнєвих ходів – 2–4 мовленнєвих акти проти 1–3 мовленнєвих акти – у мовленні Кеті, що маркує невпевненість, страх меншої сестри і намагання найти вихід, користуючись чужим досвідом, і високу комунікативну компетенцію старшої. Фемінінну преферентність тактик відображає така схема.

Схема 2

Тактика запиту інформації у мовленні Кеті виражена квеситивами *Darling, are you all right? Why aren't you asleep?* Тактика генералізації виражена збірним іменником *the dead*, моделлю $N_{\text{poss}} + N_{\text{com}}$: *a minister's wife*. Тактика заперечення, підсилена повтором, виражена умовним способом дієслова: *Carrie, if God hadn't wanted us to be born He wouldn't have given us life in the first place*; заперечним займенником *nobody* з підсилюючим звертанням на ім'я: *Carrie, прислівником absolutely: nobody is, Carrie. Absolutely nobody*. У мовленні Кері тактика генералізації, яка виражена іменником у множині *ministers*, збірним іменником *people*. Тактика заперечення, підсилена повтором лексеми *perfect*, виражена дієсловом із заперечною часткою *not* й протиставним сполучником *but*. Тактика спонукання до надання інформації виражена загальним запитанням *Don't you want to be a minister's wife?*

Сестри відрізняються за его-станом. Сестра Кеті лише на два роки старша за Кері, але виконує комунікативну позицію Батька, що пояснюється втратою батьків і прагненням старшої сестри замінити меншій батьків, з одного боку, і маркує її ширшу когнітивну базу. Его-стан Кері – его-стан Дорослого. Дотримання максимум тактовності, великодушності, симпатії сприяє сердечній атмосфері інтеракції.

Така мовленнєва поведінка дає підстави говорити про психологічну нерівність сестер, що проявляється у щирій опіці й турботі з боку Кеті. Щире переживання і радість за сестру, надання підтримки, націленість на кооперацію та стимуляція надання інформації вербально звертанням на ім'я, питальними реченнями.

Як показали результати дослідження, маскулінно-преферентною тактикою у рамках діади брат – брат є моніторинг, а фемінінно-преферентними тактиками у рамках діади сестра – сестра є посилення на авторитет й спонукання до надання інформації. Гендерно-нейтральними тактиками, що вказує на їхню універсальність є запит інформації, повтор, заперечення, звертання, генералізація, опозиція. Характерними мікроструктурами для гомогенних діад є такі:

- 1) запит інформації адресантом/чоловіком → нова інформація адресата/чоловіка;

2) запит інформації адресантом/жінкою → констатація факту адресатом/жінкою → заперечення інформації з обґрунтуванням адресантом/жінкою;

Перша мікроструктура є маскулінно-преферентною й маркує співробітницький стиль мовленнєвої поведінки, теплі стосунки довіри, взаємовиручки й підтримки. Друга мікроструктура є фемінінно-преферентною й маркує контактне спілкування у фемінінній діаді, що відрізняється психологічною близькістю, малою емоційною дистанцією і сприяє встановленню стосунків довіри, націлених на задоволення потреби в релаксації і збереженні душевної рівноваги, емоційній підтримці.

Запорукою успіху в гомогенному СІД є не лише сприйняття повідомлення, але й правильне розуміння співбесідником інформації, що є можливим у разі значного збігу у комунікантів уявлень про світ, володіння спільними фоновими знаннями. Визначальним фактором мовленнєвої поведінки стає его-стани комунікантів у поєднанні з їхніми віковими та гендерними характеристиками. У маскулінних діадах его-станами співбесідників є его-стан Дорослого.

У фемінінних діадах его-станами комунікантів є его-стани Дорослого, Батька, дотримання яких залежить від обізнаності співбесідників. Жінка з вищою комунікативною компетенцією і психологічно більш впевнена в собі займає комунікативну позицію Батька або Дорослого, а жінка з нижчою – лише Дорослого. Цей тип паралельних трансакцій – тип психологічної нерівності, де домінує взаємодія опіки, турботи.

Отже, перебіг інтеракції у гомогенному сімейному інформативному дискурсі значною мірою залежить від соціальних позицій учасників спілкування, їхніх внутрішніх его-станів. Більше наповнення мовленнєвих ходів у фемінінних діадах (1–4) порівняно з маскулінними (1–2) вказує на тепліші стосунки між жінками, ніж чоловіками однієї вікової групи.

Перспективним є подальше дослідження кооперативної / конфліктної мовленнєвої поведінки, маркованої соціолінгвістичними чинниками, у різних

ситуативних контекстах, що дасть змогу докладніше вивчити природу міжособистісних стосунків.

Література

1. Бігарі А.А. Дискурс сучасної англомовної сім'ї: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04/ Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка.– К., 2006.– 20 с.
2. Борисенко Н.Д. Гендерний аспект репрезентації персонажного мовлення в англійських драматичних творах кінця ХХ століття: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04.– К., 2003. – 214 с.
3. Карабан В.И. Сложные речевые единицы: прагматика английских асиндетических полипредикативных образований.– К.: Вища шк., 1989(а). – 131 с.
4. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англомовному дискурсі.– Харків: Константа, 2004. – 292 с.
5. Никульшина Т.Н. Информационная стратегия в побудительном дискурсе (на материале англ. яз.): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04.– К., 1998.– 190 с.
6. Піщикова К.В. Стратегії домінування в аргументативному дискурсі: гендерний аналіз (на матеріалі сучасної англійської мови): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04.– Х., 2003. – 20 с.
7. Хникіна О.О. Стратегії і тактики мовленнєвої поведінки комунікантів у ситуації обвинувачення // Матеріали ІV Міжвуз. конф. молодих учених (Сучасні проблеми та перспективи дослідження романських і германських мов і літератур). – Донецьк: ДонНУ, 2006. – Ч. 2. – С. 168–170.
8. Фадеева Е.В. Стратегии и тактики конфликтного дискурса (на материале современного английского языка): Дис.... канд. филол. наук: 10.02.04.– К., 2000. – 194 с.

Список джерел ілюстративного матеріалу

9. Andrews V.C. *Petals on the Wind*. – N.Y.: Pocket Books, 1980. – 373 p.
10. Bradford B.T. *Power of a Woman*. – London: HarperCollinsPublishers, 1997. – 335 p.